

การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

The Development of Instructional Model that Promotes Leadership
for Graduate Students

อัมเรศ เนตาสิต¹

Ammaret Netasit

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของรูปแบบการเรียนการสอน ที่ใช้สอนนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา และพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยในประเทศ 5 แห่ง และต่างประเทศ 5 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ University of Cambridge, Harvard University, Yale University, University College London (UCL) และ Massachusetts Institute of Technology (MIT) 2) ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์ที่สอนในระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในภาคเหนือ รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สาระ และแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า

ผลการวิจัยพบวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่สำคัญ เช่น ระบบจัดการเรียนรู้ออนไลน์ (e-Learning) ประยุกต์การเรียนการสอนผ่านแอปพลิเคชันบนมือถือ (m-Learning) สอนแบบเน้นวิจัย (Research-Based Learning: RBL) และจัดกระบวนการเรียนการสอนเชิงการบริการสังคม (Service Learning) เป็นต้น

รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านเทคนิคการสอน ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในแต่ละองค์ประกอบหลักจะประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยรวมทั้งหมด 31 องค์ประกอบ อาทิ ใช้เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) เทคนิคการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) การใช้กระดานสนทนาออนไลน์ การจัดทำคลังรายวิชา (Open Courseware) การฝึกงานในสถานที่ประกอบการ (Job Training in the real enterprise sectors) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Seminar and Workshop)

คำสำคัญ: วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ, รูปแบบการเรียนการสอน

¹ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

This study aimed to analyze the best practices instructional model for teaching and learning in graduate level and to develop leadership instructional model for graduate students. Two types of sample group were designed in this research 1) The documentary analysis of instructional best practices of 10 universities, 5 universities in Thailand and other 5 in overseas universities: They were Chulalongkorn University, Mahidol University, Chiang Mai University, Thammasat University, Prince of Songkla University, University of Cambridge, Harvard University, Yale University, University College London (UCL), and Massachusetts Institute of Technology (MIT) 2) A survey of 30 instructors teaching in the graduate level of Northern Thai universities to collect their opinions on graduate students leadership using the questionnaire of rating-scale type. The results of this research were as follows:

1) The important instructional methods for best practices in the graduate level consisted of learning through internet network (e-learning), mobile phone application (m-learning), research-based learning (RBL), and social service learning (Service learning)

2) The leadership instructional model for graduate students consisted of 3 components namely; teaching-learning techniques, innovative and technological teaching-learning and activity assignment teaching-learning. These 3 components indicated 31 best practices of instruction such as Problem-based learning (PBL), Open courseware data, Job training in the real enterprise sectors, workshop and seminar.

Keywords: Best Practice, Instructional model for Graduate level.

บทนำ

ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหาร และต่อตัวผู้บริหารเอง เพราะจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของหน่วยงาน ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้อง เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กร ขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้นำ ซึ่งเป็นผู้วินิจฉัยสั่งการ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารหรือผู้นำนั้น ควรประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร และที่สำคัญคือ คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ เช่นเดียวกับ รัตนชัย สุวรรณเทศ (2551) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่า ร้อยละ 75 ของภาวะผู้นำจะส่งผลต่อบรรยากาศในการทำงานที่ดี และร้อยละ 50 ของบรรยากาศใน

การทำงานจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ดังนั้น จะเห็นได้ว่า “ภาวะผู้นำ” เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร

สำหรับรูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Model) เป็นแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี/หลักการเรียนรู้ หรือการสอนที่รูปแบบนั้นๆ ยึดถือและได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้นๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนินการสอนดังกล่าว มักประกอบด้วย ทฤษฎี/หลักการ ที่รูปแบบนั้นยึดถือ และกระบวนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะอันจะนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนด ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่าง ในการจัดและดำเนินการสอนอื่นๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้ (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2554) นอกจากนี้

ปรารภวินยา สุวรรณรัฐโชติ (2554) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเลือกรูปแบบการเรียนการสอนว่า การตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอน การเข้าใจขั้นตอนและวิธีการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้สอนคิดวางแผนการสอนได้รอบคอบ และมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดี ทำให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้ดีตามไปด้วย และที่สำคัญ การสอนไม่ว่าจะใช้รูปแบบการเรียนการสอนใดๆ นั้น สิ่งสำคัญคือการช่วยให้ผู้สอนวางแผนการสอนอย่างมีระบบ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมาย

ความเป็นมา ความสำคัญ และข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญมากต่อการเป็นผู้บริหาร ดังนั้น การเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ควรเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีภาวะผู้นำ นอกจากนี้สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี กำลังจะเปิดสอนในหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำและการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่ต้องศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถส่งเสริมการมีภาวะผู้นำให้กับนักศึกษา และผลจากงานวิจัยนี้ จะเป็นแนวทางในการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ได้จากงานวิจัยไปใช้วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีภาวะผู้นำที่สูงขึ้น

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของรูปแบบการเรียนการสอน ที่ใช้สอนนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา
2. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทข้อมูลเอกสาร ได้แก่ รายงานประจำปี รายงานการศึกษาดูงาน งานวิจัย เว็บไซต์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของรูปแบบการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ University of Cambridge, Harvard University, Yale University, University College London (UCL) และ Massachusetts Institute of Technology (MIT)

2. ประเภทข้อมูลจากบุคคล ได้แก่ อาจารย์ที่สอนในระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในภาคเหนือ 6 แห่งที่เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ ที่สอนในระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มหาวิทยาลัยละ 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ดัดแปลงและพัฒนาให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสารโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ของ Krippendorff (1980) และพรชูลี อาชวอำรุง (2546) ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของ

รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม สำหรับใช้ในการสอนนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จากการศึกษาเอกสาร และเว็บไซต์ ของทั้งในและต่างประเทศ

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินความเหมาะสมเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลของวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของรูปแบบการเรียนการสอน ของประเทศไทย และต่างประเทศ โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. วิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของรูปแบบการเรียนการสอน ในระดับบัณฑิตศึกษา โดยการศึกษาเอกสาร เว็บไซต์ จากทั้งในและต่างประเทศ โดยมีการตรวจสอบหรือแนวทางการพิจารณาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 5 ประการ (สมพร เพชรสงค์, 2551) ดังนี้

1.1 วิธีปฏิบัตินั้นดำเนินการบรรลุผลสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ที่มีต่อมหาวิทยาลัย หรือเป็นวิธีปฏิบัติที่สร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายในมหาวิทยาลัย

1.2 วิธีปฏิบัตินั้น ผ่านกระบวนการนำไปใช้อย่างเป็นระบบครบวงจร จนเห็นผลอย่างชัดเจนว่า ทำให้เกิดคุณภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือวิธีปฏิบัตินั้นมีกระบวนการ PDCA

1.3 วิธีปฏิบัตินั้นเป็น “นวัตกรรม” หรือไม่

1.4 มหาวิทยาลัยสามารถบอกเล่าถึงวิธีปฏิบัตินั้นได้ว่าทำอะไร (What) ทำอย่างไร (How) และทำไม (Why)

1.5 วิธีปฏิบัตินั้น ต้องเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริงและเห็นผลที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ใช่เป็นเพียงแนวคิดหรือทฤษฎีที่มหาวิทยาลัยยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติ

2. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับสอนในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยร่างรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับสอนในระดับบัณฑิตศึกษา จากผลที่ได้จากการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ และนำมาพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐขึ้นตามแนวคิดการพัฒนารูปแบบของ Keeves (1988)

3. นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ โดยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ผ่านการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) แล้ว ไปสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยใช้แบบสอบถามในลักษณะประมาณค่า (Rating Scale) สอบถามอาจารย์ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษา กับกลุ่มตัวอย่าง 6 มหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในภาคเหนือตอนบน จำนวน 30 คน

4. ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ โดยนำข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 มหาวิทยาลัยตามขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบมาปรับปรุง เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมการมีภาวะผู้นำให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมการมีภาวะผู้นำให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ผลการตรวจสอบรูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ ตามฉันทามติและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหาร ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ดังนี้

TEACHING Jigsaw Model

รูปภาพ : องค์ประกอบรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา “TEACHING Jigsaw Model”

องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

1. ด้านเทคนิคการสอน (Teaching Techniques)

- 1.1 จัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL)
- 1.2 จัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)
- 1.3 จัดการเรียนการสอนแบบเน้นวิจัย (Research-based Learning: RBL)
- 1.4 จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning: BBL)
- 1.5 จัดการเรียนการสอนที่เน้นระบบสื่อการเรียนรู้ออนไลน์รูปแบบที่ใช้เกมส์เป็นฐาน (Game-Based Learning: GBL)

2. ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน (Innovation and Technology Teaching)

- 2.1 มีการเผยแพร่งานทางวิชาการของคณาจารย์ในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ให้แก่นักศึกษา
- 2.2 สนับสนุนการใช้กระดานสนทนาออนไลน์ หรือเว็บบอร์ดฟอรัม ให้เป็นพื้นที่สาธารณะในการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน รวมถึงใช้ในการประกาศข่าวที่น่าสนใจ

- 2.3 จัดทำคลังรายวิชา (Open Courseware) เพื่อเผยแพร่เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

- 2.4 จัดทำระบบจัดการเรียนการสอน (Blackboard) เพื่อให้ผู้สอนบันทึกการสอน เช่น บันทึกภาพและเสียงผู้สอน เอกสารประกอบการสอน และแปลงเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว

- 2.5 จัดทำบล็อกให้เป็นสถานที่ออนไลน์ เพื่อเก็บรักษาบันทึกประจำวันของทั้งผู้สอนและผู้เรียน

- 2.6 จัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (e-Learning) เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนนอกเหนือจากชั้นเรียนปกติ โดยผสมผสานด้วยการเรียนรู้เป็นทีม

- 2.7 สามารถใช้โทรศัพท์มือถือในการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลในมหาวิทยาลัยได้ด้วยความเร็วสูง และสามารถเรียนผ่านมือถือ (m-Learning) ได้

- 2.8 สนับสนุนให้ผู้เรียนจัดทำ e-Portfolio

- 2.9 จัดทำวิกิพีเดียร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาและบุคลากรใช้สร้างเอกสารและทำงานร่วมกัน

- 2.10 ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์สถานการณ์จำลอง (Simulation) ในการเรียนการสอนที่มีการทดลอง

- 2.11 จัดให้มีการประชุมผ่านเว็บไซต์ และประชุมผ่านวิดีโอ (Video Conference) โดยนักศึกษาในทุกสาขาวิชาในระดับบัณฑิตศึกษา สามารถเข้ามาประชุมร่วมกันได้

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สอน (Teaching and learning Activities)

3.1 จัดให้มีการฝึกงานสำหรับนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษาในสถานที่ประกอบการจริง

3.2 ส่งเสริมการอภิปรายในชั้นเรียนเป็นรายบุคคล

3.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยจัดชุดการสัมมนามุ่งเน้นตามความแตกต่างกันทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.4 เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ไปศึกษานอกสถานที่

3.5 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรกหลักสูตรการวิจัยและทักษะการนำเสนอ

3.6 การมอบหมายให้ทำงาน โดยเน้นการทำงานที่ต้องแสดงความคิดเห็น

3.7 นำผลของการวิจัยมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการทำวิจัยสิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา

3.8 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะการวิเคราะห์

3.9 ให้ผู้เรียนประเมินผลการทำงานของตนเอง

3.10 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นการสืบค้น การศึกษาตลอดชีวิต และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism)

3.11 จัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษาทุกคนได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างอิสระกับนักวิชาการทุกระดับ รวมทั้งผู้ที่เป็นผู้นำในระดับประเทศอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.12 เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยการศึกษกรณีศึกษา (Case Study) มากเป็นพิเศษ

3.13 ให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เช่น ผู้เรียนในระดับปริญญาเอก อาจทำงานร่วมกับคณะกรรมการของบริษัท และร่วมมือในการคิดหรือออกแบบวางแผนการทำงาน

3.14 ไม่จำกัดการใช้คอมพิวเตอร์แล็ปท็อป โทรศัพท์มือถือ เพื่อการค้นหาข้อมูลในห้องเรียน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

1. วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โดยวิเคราะห์เอกสารมหาวิทยาลัย 10 แห่ง พบว่าทุกมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาคควรจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (e-Learning) เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนนอกเหนือจากชั้นเรียนปกติ โดยผสานด้วยการเรียนรู้เป็นทีม ซึ่งถนอมพร (ต้นพิพัฒน์) เลหาจรัสแสง (2554) ได้กล่าวถึงข้อดีของการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตว่า สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน สนับสนุนการเรียนการสอน เกิดเครือข่ายความรู้ เน้นการเรียนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ ตรงตามหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา และยังลดช่องว่างการเรียนรู้ระหว่างเมืองและท้องถิ่น สอดคล้องกับ บดินทร์ ศิริเกษ (2553) ได้สรุปลักษณะสำคัญของ e-Learning ที่ดีประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) Anywhere, Anytime คือ ผู้เรียนสามารถจะเป็นใครก็ได้ไม่จำกัดเฉพาะนักศึกษาหรือบุคลากร สามารถเรียนจากสถานที่ใดก็ได้ และสามารถเรียนเวลาใดก็ได้ตามความต้องการของผู้เรียน 2) Multimedia เป็นการนำเสนอในรูปแบบสื่อประสม บนเทคโนโลยีเว็บไซต์ ประกอบด้วยข้อความ รูปภาพภาพเคลื่อนไหว และเสียงตลอดจนวีดิทัศน์ เพื่อให้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคงทนในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น 3) Non-linear ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน สามารถเข้าถึงเนื้อหาตามความต้องการโดย e-Learning จะต้องจัดหาการเชื่อมโยงที่ยืดหยุ่นแก่ผู้เรียน 4) Interaction มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบและมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาหรือกับผู้อื่นได้ 5) Immediate Response มีการออกแบบให้มีการทดสอบ การวัดผลและการประเมินผล ซึ่งให้ผลป้อนกลับโดยทันทีแก่ผู้เรียนไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะของ

แบบทดสอบก่อน เรียน (Pre-test) หรือแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)

การจะรองรับการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ได้นั้น มหาวิทยาลัยควรมิกลยุทธ์เพื่อมุ่งพัฒนาระบบดิจิทัลคอนเทนต์ (Digital Contents) เพราะเมื่อข้อมูลเป็นดิจิทัลคอนเทนต์แล้ว จะสามารถส่งผ่านไปยังช่องทางของผู้รับได้หลากหลาย เพื่อรองรับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (e-Learning) และการเรียนผ่านมือถือ (m-Learning) เป็นต้น ดังเช่น วิทยาลัยศิลปะ สื่อ และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้จัดตั้งศูนย์กลางดิจิทัลคอนเทนต์ของภาคเหนือ เพื่อเป็นการรองรับการทำงานด้านแอนิเมชัน (Animation) และเพื่อพัฒนาผลงานของนักศึกษาให้สามารถแข่งขันในระดับประเทศ พร้อมทั้งใช้ศักยภาพการจัดการเรียนการสอนด้านดิจิทัลคอนเทนต์ โดยปัจจุบันมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้จัดการศึกษาในลักษณะดิจิทัลคอนเทนต์ทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554)

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

องค์ประกอบหลักของรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำ สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา 3 ประการ ได้แก่ เทคนิคการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งทั้งสามส่วนเป็นเสมือนชิ้นส่วนจิ๊กซอว์ที่สำคัญในการรวมกันให้เกิดรูปแบบการสอนที่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้ การอภิปรายผลขององค์ประกอบรูปแบบแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านเทคนิคการสอน

ผลการวิจัยพบว่าควรใช้เทคนิคการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ซึ่งยรรยง สิ้นธุ์งาม (2554) เห็นว่าการสอนแบบ PBL เป็นเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิด

วิจารณ์ญาณ คิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น สอดคล้องกับ Bridges (1992) ที่กล่าวว่าเทคนิคการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน จะใช้บทบาทของปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะแนะนำและเรียนรู้ความรู้ใหม่ การเรียนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ควรให้ความสำคัญกับเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ 1) การพัฒนาทักษะเฉพาะเจาะจง (Domain-Specific Skills) 2) การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skills) และ 3) การได้มาซึ่งความรู้เฉพาะเจาะจง (Domain-Specific Knowledge) อีกทั้งมันตรา ธรรมบุศย์ (2554) ยังกล่าวว่าในปัจจุบัน เทคนิคการสอนแบบ PBL จึงเป็นที่นิยมกันแพร่หลาย และมีการนำไปใช้สอนตามมหาวิทยาลัยต่างๆ มากขึ้น ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่นำ PBL ไปใช้ในการเรียนการสอน เช่น Harvard university, Samford university, Illinois state university, Michigan state university, Indiana university, University of Hawaii เป็นต้น

เทคนิคการสอนที่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ได้อีกประเด็นหนึ่งคือการจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงได้รับการฝึกฝนทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่และทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม จัดว่าเป็นวิธีเรียนที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำได้อีกวิธีหนึ่ง จึงนับว่าเป็นวิธีเรียนที่ควรนำมาใช้ได้ดีกับการเรียนการสอนปัจจุบันเพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ บารูดี (Baroody, 1993) อ้างถึงในบัญญัติ ชำนาญกิจ (2554) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่สำคัญของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้ 1) การเรียนแบบร่วมมือช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาได้ดี 2) การเรียนแบบร่วมมือช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการ

แก้ปัญหา และการให้เหตุผล แนวทางในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และช่วยให้เกิดการช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อน 3 แนวทาง คือ การอภิปรายร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่มย่อยให้นักเรียนได้แก้ปัญหาโดยคำนึงถึงบุคคลอื่น ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ตรวจสอบและปรับปรุงแนวคิดและคำตอบ ช่วยให้เข้าใจปัญหาของแต่ละคนในกลุ่ม เนื่องจากพื้นฐานความรู้ของแต่ละคนต่างกัน และผู้เรียนเข้าใจการแก้ปัญหาจากการทำงานกลุ่ม 3) การเรียนแบบร่วมมือส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง และ 4) การเรียนแบบร่วมมือส่งเสริมทักษะทางสังคมและทักษะการสื่อสาร เช่นเดียวกับ Thirteen Organization (2004) ที่ได้สรุปข้อดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือจากการเรียนของผู้เรียนในกลุ่มเล็ก เช่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ผู้สอนมีโอกาสให้ข้อมูลป้อนกลับเป็นรายบุคคล และ Johnson, D.W., Johnson, R.T., and Holubec. E.J. (1994) ได้สรุปผลลัพธ์เชิงบวกจากการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น รวมถึงยังทำผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้นอีกด้วย

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังค้นพบอีกว่า เทคนิคการสอนแบบเน้นวิจัย (Research-based Learning: RBL) เป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่สามารถส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จรัส สุวรรณเวลา (2546) ที่กล่าวว่า การวิจัยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถสร้างคุณลักษณะหลายอย่าง ที่การศึกษาต้องการได้ การวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนบุคคลให้ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลและเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และเกิดนวัตกรรมได้ ขั้นตอนของการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงความรู้ การประเมินความเชื่อได้ของความรู้ การตีค่า ความอิสระทางความคิดและเป็นตัวของตัวเองย่อมนำมาใช้เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2546) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ การเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐานว่า การจัดการ

เรียนรู้แบบเดิมนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ได้ เมื่อก่อนสถาบันอุดมศึกษาผลิตคนแบบ จำทำเพื่อไปทำงานในระบบราชการ แต่ปัจจุบันการอุดมศึกษาต้องผลิตคนแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้สูงไปให้กระบบธุรกิจ การเรียนการสอนแบบ พุดบอกเล่าไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการใหม่ของอุดมศึกษาได้อีกต่อไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2546) ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า จุดเริ่มต้นของการสอนแบบ RBL มาจากความสงสัยที่ว่า เป็นไปได้ไหมที่เราจะใช้วิธีการแสวงหาความรู้เป็นวิธีสอน ถ้าการศึกษาต้องการสร้างบัณฑิตให้เป็นผู้เฝ้ายพร้อมด้วยสติปัญญา มีความรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ คิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รอบคอบ ใฝ่รู้ตรง เหตุผลรับผิดชอบ เห็นการณ์ไกล มีศีลธรรม เสียสละ ซึ่งสอดคล้องคุณธรรมของนักวิจัยแล้ว ทำไมจึงไม่ใช้การวิจัยเป็นกระบวนการเรียนการสอนเสียเลย

2.2 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) จะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ซึ่ง e-Book คือหนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติมักจะเป็นแฟ้มข้อมูลที่สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ทั้งในระบบออฟไลน์และออนไลน์ คุณลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถเชื่อมโยงจุดไปยังส่วนต่างๆ ของหนังสือ เว็บไซต์ต่างๆ ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับผู้เรียนได้ นอกจากนั้น e-Book ยังสามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสามารถสั่งพิมพ์เอกสารที่ต้องการออกทางเครื่องพิมพ์ได้ อีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา มีการเชื่อมโยง Link ไปยังหน้าต่างๆ ของหนังสือ รวมถึงข้อมูลต่างๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ด้วย ทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสกับความสมจริง และเข้าถึงข้อมูลได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น e-Book จึงเหมาะที่จะใช้เป็น สื่อการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันมากที่สุด สอดคล้องกับไพฑูรย์ ศรีฟ้า (2552) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ e-Book ไว้คือ มี

ขั้นตอนที่ง่ายในการอ่าน และค้นหาหนังสือ ไม่เปลืองเนื้อที่ในการเก็บหนังสือ และอ่านหนังสือได้จากทุกที่ที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ใช้พื้นที่น้อยในการจัดเก็บ (CD 1 แผ่นสามารถเก็บ e-Book ได้ประมาณ 500 เล่ม) อ่านได้ในที่มืด หรือแสงน้อย จำหน่ายได้ในราคาถูกกว่าในรูปแบบหนังสือ อ่านได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง เพราะไม่ยับหรือเสียหายเหมือนกระดาษ และสะดวกสบาย ไม่ต้องเดินทาง แค่อคลิกเดียวก็สามารถเลือกอ่านหนังสือที่ต้องการได้ทันที

ผลการวิจัยยังค้นพบอีกว่ามหาวิทยาลัยควรจัดทำคลังรายวิชา (OpenCourseware) เช่นเดียวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2554) ที่จัดทำโครงการ Chula OpenCourseware ขึ้นเพื่อแพร่เอกสารประกอบการเรียนการสอนของรายวิชาต่างๆ เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้อ้างอิงสำหรับนักวิชาการ นิสิต นักศึกษา นักเรียน หรือผู้สนใจในศาสตร์สาขานั้นๆ โดยภายในเว็บไซต์ของโครงการจะเป็นแหล่งรวบรวมเอกสารประกอบการเรียนการสอนของรายวิชาต่างๆ ได้แก่ ประมวลรายวิชา เอกสารคำสอน แบบฝึกหัด ตัวอย่างข้อสอบ เฉลย หัวข้อปฏิบัติการ เอกสารอ้างอิงอื่นๆ รวมทั้งการเชื่อมโยงไปยังแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับสถาบัน Thai RuralNet (2554) ที่ได้สรุปถึงสิ่งสำคัญที่ทำให้ OpenCourseWare มีประโยชน์ คือการที่ OpenCourseWare มีเนื้อหาที่เปิดกว้างให้ทุกคนเข้าใช้ เป็นการสร้างอิสรภาพทางการเรียนรู้ ที่เดิมจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนและหนังสือ อันที่จริง OpenCourseWare ใช้ประโยชน์จากลักษณะเด่นของอินเทอร์เน็ต ที่เป็นกลไกเชื่อมโยงผู้ต้องการข้อมูลเข้ากับข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำกัดว่าผู้เรียนจะอาศัยอยู่ที่ใด ต้องการเรียนเมื่อไหร่ หรือต้องการเรียนอะไร

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยพบว่าควรจัดให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีการฝึกงานในสถานที่ประกอบการจริง ฝึกฝนทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการมีภาวะผู้นำ เช่นเดียวกับ สมชาย ชูชีพสกุล (2553) ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีว่า มหาวิทยาลัยมี

หลักสูตรสหกิจศึกษาบางหลักสูตรที่ให้นักศึกษาไปเรียนรู้กับภาคอุตสาหกรรม (Work Together Industry) โดยให้นักศึกษาไปทำงานร่วมกับภาคอุตสาหกรรม และมีหลักสูตรเรียนรู้ร่วมอุตสาหกรรม และหลักสูตรที่มีการฝึกงาน (Practices School) ในระดับบัณฑิตศึกษา เช่น สาขาวิชาทักษะวิศวกรรมเคมี และสาขาวิชาทักษะวิศวกรรมอาหาร เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าควรส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้นั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารย์ พานิช (2551) ที่ว่าการเป็นการสอนในมหาวิทยาลัยต้องไม่หลงเน้นที่การเรียนรายวิชา แต่ต้องเน้นที่การเรียนรู้จากชีวิตจริง คือเรียนวิชาด้วย และเรียนชีวิตจริงด้วย เน้นที่ชีวิตจริงมากกว่าวิชา และที่สำคัญกว่านั้นต้องมีวิธีการให้การเรียนสองด้านนี้ส่งเสริม (Synergy) ซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับโรงเรียนดรณสิกขาลัยที่นำการเรียนรู้แบบ Constructionism มาประยุกต์แนวความคิดจากทฤษฎี Constructionism ของ Professor Seymour Papert จาก MIT Media Lab ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยแนวทางประยุกต์ที่ใช้จะดำเนินการตามแนวความคิดดังต่อไปนี้ 1) การเรียนรู้ตามธรรมชาติจะเกิดจากทัศนคติของผู้เรียน 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา 3) สภาพแวดล้อมในการเรียนที่ดี การสร้างองค์ความรู้ 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) สามารถในการสร้างผลงานในลักษณะของโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้ผู้เรียน มีความคิดที่เป็นระบบ (Systematic Thinking) และต้องมีความสามารถในการทำ Simulation ได้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างเป็นองค์รวมของผู้เรียน (Systems Thinking) (จิต เหล่าวัฒนา, 2554) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ศุภมิตร เพลงศิลป์วัฒนา (2546) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งด้านความสนใจ ความเพียงพอของทรัพยากร การให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศ

ให้เกิดการเรียนรู้ และการเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งหมดเป็นสิ่งที่สำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการการเรียนรู้แบบคอนสตรัคชันนิซึม (Constructionism)

สรุปและเสนอแนะ

ผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัย และอาจารย์ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษา ที่ต้องการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับนักศึกษา ได้นำไปประยุกต์ใช้ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยควรพัฒนาระบบ Digital Content และผู้สอนควรปรับเนื้อหาการเรียนการสอนให้อยู่ในรูปแบบของ Digital Content ทั้งหมด เพราะเมื่อข้อมูลเป็น Digital Content แล้ว จะทำให้สามารถส่งผ่านเนื้อหาการเรียนการสอนไปยังช่องทางของผู้รับได้หลากหลาย อาทิ การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (e-Learning) และการเรียนผ่านมือถือ (m-Learning) เป็นต้น อีกทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบัน เช่น เทคโนโลยีการสื่อสารในยุคที่สาม (3.9 G) จะทำให้การเข้าถึง Digital Content เป็นเรื่องที่สะดวกมากยิ่งขึ้น

2. มหาวิทยาลัยควรจัดทำคลังรายวิชา (OpenCourseware) โดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมการสอนของบุคลากรในวงการศึกษา โดยเอกสารประกอบการสอนต่างๆ ภายใต้อินเทอร์เน็ต สามารถทำซ้ำ เผยแพร่ แปร รวมทั้งดัดแปลง สำหรับการเผยแพร่ที่ไม่ใช่เพื่อการพาณิชย์ (Non-Commercial) ภายใต้อำนาจของเจ้าของผลงานเดิม (Attribution) และเผยแพร่ต่อในลักษณะเดียวกัน (Share Alike)

3. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ โดยกิจกรรมในห้องเรียนนั้นควรเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม กิจกรรมประกอบด้วย 8 กิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) การวางแผนการเรียนรู้ (Planning)
- 2) การสร้างกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative and Teamwork)

3) การค้นหาข้อมูลที่สอดคล้องและสนับสนุนในหัวข้อที่นักเรียนสนใจ (Data Searching)

4) การเชื่อมโยงหัวข้อการเรียนรู้เพื่อมองให้เห็นกระบวนการ กลไก และระบบ (Data Linkage)

5) การจดบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ ทั้งเนื้อหาและเพื่อสะท้อนพฤติกรรมการณ์การเรียนของนักเรียน (Recording)

6) การฝึก (Practice) ทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7) การประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาชิ้นงานและพัฒนาพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ (Self Evaluation)

8) การนำเสนอ เพื่อสะท้อนกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง

4. ควรจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มเพื่อน (Peer Group) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนที่อาศัยการร่วมและการแบ่งปันกันในกลุ่มสมาชิก ตามลักษณะของกลุ่ม โดยเฉพาะในช่วงวัยที่เป็นผู้ใหญ่และมีความใกล้ชิดกัน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้จะทำให้เกิดผล เช่น

1) สร้างอำนาจและความเป็นผู้นำในกลุ่ม

2) กลุ่มเพื่อนจะช่วยสร้างความมั่นใจกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาใหม่ เพราะมีความคุ้นเคยในกลุ่ม

3) เพื่อนแต่ละคนในกลุ่มได้เรียนรู้กันและกัน รู้จักข้อดีข้อด้อยของตนจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

4) แบ่งปันความรู้สึกร่วมกันในการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง

5) กลุ่มเพื่อนจะทำให้แต่ละคนเห็นคุณค่าของกันและกัน

6) กลุ่มใหญ่มองเห็นปัญหาในภาพรวมจากปัญหาย่อยๆ ในแต่ละกลุ่ม ทำให้เกิดการแก้ปัญหาร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ

7) กลุ่มเพื่อนจะกระตุ้นให้ทำสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงได้

5. ควรเลือกใช้เทคนิคการสอนแบบที่ใช้เป็น
หาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL)
เนื่องจากการเรียนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้ผู้เรียน
ได้รับความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เป็นการบูรณาการ และ
สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการ
จัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยพัฒนา
ความสามารถในการแก้ปัญหา การใช้เหตุผลในการ
คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะ
ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้
วิธีการเรียน โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้
วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ
รวบรวมความรู้และนำมาสรุปเป็นความรู้ใหม่ เป็น
ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะการ
เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ

อภิปราย มีวิธีการแสวงหาความรู้และได้ตรง
ทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความ
หมายสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง
อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะ
การทำงานเป็นทีม ซึ่งการเรียนเป็นกลุ่มย่อยทำให้
ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน
แนวคิดกับผู้อื่นทำให้มีความรู้กว้างขวางมากขึ้น
นับเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดกับผู้เรียน
และสามารถพัฒนาภาวะผู้นำได้อีกด้วย

6. ควรจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียน
ประเมินผลการทำงานของตนเอง เนื่องจากคุณสมบัติ
ประการหนึ่งของผู้นำ คือ การประเมินตนเองและการ
ประเมินผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จรัส สุวรรณเวลา. (2546). *การศึกษาที่มีวิจัยเป็นฐาน*. (ปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสวันสถาปนาคณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). *Chula Open source CourseWare*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2554,
จาก <http://www.prachyanun.com> (2554, 11 พฤศจิกายน)
- จิต เหล่าวัฒนา. (2554). *การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism)*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม
2554, จาก <http://www.fibo.kmutt.ac.th/>
- ถนอมพร (ตันพิพัฒน์) เลหาจรัสแสง. (2554). *e-Lerning*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2554, จาก <http://e-learning.aidsthai.org>
- ปราวีณา สุวรรณรัฐโชติ. (2554). *การเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านการออกแบบสื่อ
ดิจิทัลของนิสิตครูด้วยการสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเองในการเรียนรู้แบบโครงงาน
ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 24 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.lic.chula.ac.th/>
- บัญญัติ ชำนาญกิจ. (2554). *24 เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2554, จาก
<http://www.nsruc.ac.th>
- บดินทร์ ศิริเกษ (2553). *e-Learning*. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://sirikase.blogspot.com/2010/12/e-learning.html>
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2546). *การเรียนการสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน*. (ประมวลบทความ) กรุงเทพมหานคร:
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ ศรีฟ้า. (2552). *e-Book หนังสือพูดได้*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มณฑรา ธรรมบุศย์. (2554). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - based Learning)*. สืบค้นเมื่อ 20
ตุลาคม 2554, จาก <http://www.dpu.ac.th/artsciences/km/download/>

- มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. (2554). *มโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน*. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.seal2thai.org/sara/sara014.htm>
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2554). *มช. ยกระดับแอนิเมชัน ตั้งศูนย์กลางดิจิตอลคอนเทนต์ภาคเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.manager.co.th>
- ยรรยง สิ้นธุ์งาม. (2554). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน Problem – based Learning (PBL)*. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2554, จาก <http://www.vcharkarn.com>
- รัตน์ชัย สุวรรณเทศ. (2554). *ลักษณะบุคลิกภาพกับภาวะผู้นำ*. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.thaindc.org/>
- วิจารณ์ พานิช. (2554). *การจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลก 2010*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.GotoKnow.org>
- ศุภมิตร เพลงศิลปวัฒนา. (2546). *การประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาในอุตสาหกรรม กรณีศึกษา บริษัทปูนซีเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2546). *การสอนแบบ Research-Based Learning ในแบบแผนและเครื่องมือวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร เพชรสงค์. (2554). *Best Practice*. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2554 จาก <http://cddweb.cdd.go.th>
- สถาบัน Thai RuralNet. (2554). *OpenCourseWare* กับการเรียนรู้ระบบเปิด. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2554, จาก <http://guopai.files.wordpress.com>
- Bridges, E. M. (1992). *Problem based learning for administrators*. Eugene: ERIC Clearinghouse on Educational Management.
- Johnson, D.W., Johnson, R.T., and Holubec. E.J. (2011). *e-learning*. Retrieved October 2, 2011, from <http://supanida-opal.blogspot.com/2006/05/e-learning>
- Krippendorff, Klaus. (1980). *Content analysis: An introduction to its Methodology*. California: Sage Publication.
- Keeves, J.P. (1988). *Models and model Building*. In Keeves, J.P. (ed). Educational Research, Methodology and Measurement: An International Handbook. Oxford: Pergamon Press